

DOI: <https://doi.org/10.30837/EK.2023.010>

Явтушенко В.М.,

к.філол.н., доцент кафедри українознавства,

Харківський національний університет радіоелектроніки,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4776-7287>

Чулков Д.І.,

здобувач,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0000-1828>

ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ: ПЕРСПЕКТИВИ, МОНЕТИЗАЦІЯ, РИЗИКИ

Онлайн-освіта є інноваційною формою виробництва освітніх послуг, що здійснюється з використанням ресурсів та технологій глобальної мережі Інтернет. Це спосіб навчання, в якому здобувачі одержують інформацію через Інтернет і можуть отримати доступ до неї через оцифровані платформи, такі як комп'ютери, ноутбуки чи смартфони. Вона може бути спрямована на професійну підготовку і перепідготовку; підвищення кваліфікації; підготовку з окремих предметів; поглиблене вивчення тем, розділів дисциплін навчального плану; додаткову освіту за інтересами [1].

Онлайн-курси – це зручний спосіб дізнатися щось нове або поглибити свої знання в певній галузі, наприклад, покращити свої мовні навички, розширити свою професійну кваліфікацію або просто дізнатися щось нове для задоволення. Під час пандемії людей спонукали обмежити соціальні контакти, тому онлайн-курси пропонують безпечну альтернативу для навчання.

Передумовами становлення ринку інтернет-освіти є технологічні, соціальні та економічні фактори. Технологічні фактори – це новітні засоби та технології

навчання, такі як електронні посібники, презентації лекцій, інтерактивні дошки, комп'ютерні тестування, різного роду веб-сервіси. До соціальних факторів відносять вимогу суспільства в новій якості освітніх послуг. Сутність економічних факторів становлення онлайн-освіти полягає в тому, що освіта завжди вносила значний вклад у розвиток національної економіки [1].

Основними чинниками, що стимулюють зростання ринку онлайн-освіти, є зростаючий попит на освіту різних категорій громадян, стимулююча державна політика та пандемія COVID-19, яка змусила людей пристосовуватися до діяльності в умовах ізоляції або обмеженості у пересуванні.

Так, за прогнозами [2] очікується, що дохід на ринку онлайн-освіти досягне 166,60 мільярдів доларів США у 2023 році з річним темпом зростання протягом 2023-2027 у 9,48 %, що призведе до прогнозованого обсягу ринку в 239,30 мільярдів доларів США до 2027 року (рисунок 1). Найбільшим ринком є онлайн-університетська освіта з прогнозованим обсягом ринку в 103,80 млрд. доларів США в 2023 році. У глобальному порівнянні найбільший дохід буде отримано в Сполучених Штатах (74 800,00 мільйонів доларів США у 2023 році).

Щодо ринку онлайн-освіти у країнах ЄС, то у 2022 році серед усіх членів ЄС Фінляндія мала найвищу частку (50 %) людей віком від 16 до 74 років, які проходили онлайн-курс або використовували онлайн-навчальні матеріали, за нею йшли Іспанія (42 %), Швеція та Нідерланди (обидві по 40 %) (рисунок 2) [3].

У 2022 році 26 % людей віком від 16 до 74 років у ЄС повідомили, що вони пройшли онлайн-курс або використовували онлайн-навчальні матеріали протягом трьох місяців до опитування; що менше на 2 % ніж у 2021 році [3].

У ЄС молоді люди віком від 16 до 24 більше прийняли онлайн-навчання, ніж середнє доросле населення. У 2021 році 39 % молодих людей повідомили, що проходили онлайн-курс, а 49 % використовували онлайн-навчальні матеріали,

порівняно з 23 % і 27 % серед дорослих віком від 25 до 34 років і 20 % і 23 % серед дорослих віком від 35 до 44 років [3].

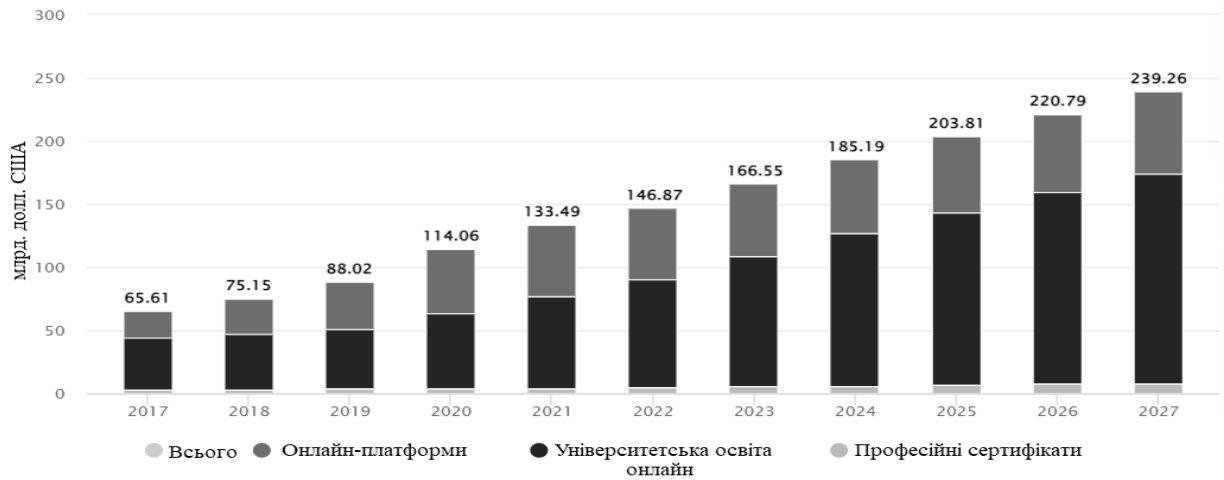

Рисунок 1 – Динаміка зміни глобального ринку онлайн-освіти [2]

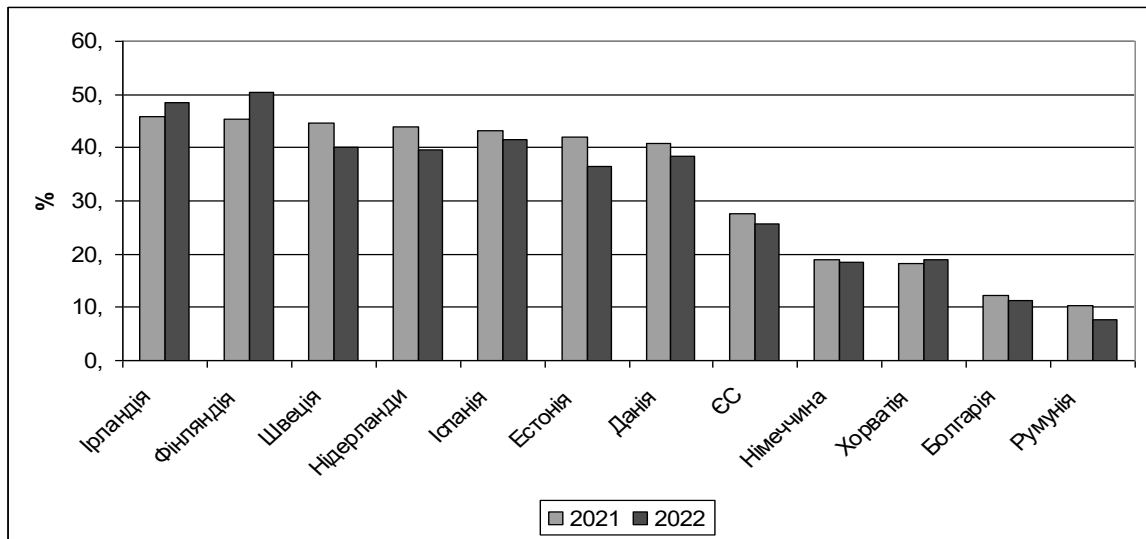

Рисунок 2 – Відсоток населення окремих країн ЄС, яке навчалося онлайн

Загалом участь в онлайн-освіті знизилася у 2022 році порівняно з 2021 роком. У 2022 році частка людей, які проходили онлайн-курси або використовували онлайн-навчальні матеріали, зменшилася в усіх країнах ЄС, крім Фінляндії, Хорватії, Чехії та Італії [3].

У 2019 році сегмент постачальників змісту навчання становив близько 60% ринку електронного навчання, надаючи контент на різноманітні теми, співпрацюючи з експертами по домену, які допомагають їм розробляти контент.

Серед основних контент-провайдерів на світовому ринку можна визначити SweetRush, Kineo, Infopro Learning та AllenComm [1].

Аналіз попиту на освітні онлайн-курси та програми підготовки у 2019 р. показав, що найвищим є попит на контент, який найпростіше монетизувати: бізнес та технології (майже 40 % усіх здобувачів освіти в онлайн-форматі навчалися за цими напрямками) [2].

Таким чином, глобальні та європейські дані свідчать про подальший розвиток онлайн освіти, про ширше використання онлайн інструментів не тільки для отримання базових знань, а і для навчання впродовж життя.

На основі аналізу літературних джерел [1, 4, 5] авторами узагальнені основні характеристики, притаманні сучасній онлайн-освіті (рисунок 3).

Захист даних	Гнучкість	Охоплення	Диверсифікація схем фінансування
Соціальність	ХАРАКТЕРИСТИКИ ОНЛАЙН - ОСВІТИ		Інтернаціональність
Монетизація			Інтерактивність
Націленість на студента			Ефект масштабу
Віддаленість			Паралельність

Рисунок 3 – Основні характеристики онлайн-освіти

Для цілей дослідження слід розглянути вищезазначені аспекти онлайн освіти більш докладно.

Гнучкість є однією із найбільших переваг онлайн-освіти. Ті, хто навчаються, займаються у зручній для себе час, в зручному місці і в зручному темпі. Кожен

може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для освоєння курсу дисципліни і отримання необхідних знань за обраним напрямом.

В основу програм електронного навчання закладається модульний принцип – саме модулі створюють структуру курсу та мотивують здобувача до закінчення модулю до певної запланованої дати – наприклад, за місяць, за два тижні. Кожний окремий навчальний курс, який засвоєний здобувачем, адекватний за змістом певній предметній області. Це дозволяє з набору незалежних навчальних курсів формувати навчальний план, що відповідає індивідуальним або груповим потребам.

Здобувач онлайн-освіти може паралельно працювати на основному місці роботи, навчатися в університеті. Крім того, можна вивчати кілька курсів одночасно. Це досягається завдяки паралельності онлайн-освіти.

Віддаленість здобувача від закладу, що надає освітні послуги, є як перевагою, що дозволяє залучити більшу аудиторію, так і створює додаткові проблеми із вирішенням питань здобувачів щодо сертифікації, організації онлайн-спілкування у реальному часі. Проте у сучасних умовах розвитку ІТ відстань від місця знаходження того, хто навчається, до освітньої установи (за умови якісної роботи зв'язку) не є перешкодою для ефективного освітнього процесу.

Також при організації онлайн-освіти важливо забезпечити асинхронність надання освітніх послуг. Здобувачі можуть отримувати матеріали цілодобово, також і викладач може створювати та розміщувати конвент у зручний для себе час. Проте асинхронність створює проблеми для організації спілкування у реальному часі, для чого здобувач та викладач мають домовлятися окремо. Асинхронність. В процесі навчання той, хто навчає, і той, кого навчають,

Для онлайн-освіти також характерна масовість, або широта охоплення, тобто залучення здобувачів з будь-яких регіонів світу. Кількість учнів не є критичним параметром. Кожний бажаючий, який має відповідну підготовку та певні можливості, може отримати освітні послуги через мережу Інтернет.

Інтернет-освіта забезпечує зручну можливість експорту та імпорту освітніх послуг (така характеристика, як інтернаціональність).

Онлайн-освіта певною мірою знімає соціальну напруженість, забезпечуючи рівну можливість отримання освіти незалежно від місця проживання і матеріальних умов. Також даний вид виробництва освітніх послуг, маючи певні безкоштовні онлайн-курси, дозволяє підвищувати соціальну активність громадян, підвищує їх освітній рівень [4].

Під час надання освітніх послуг онлайн проявляється ефект масштабу за рахунок повторного використання матеріалів та їх поширення.

Диверсифікація фінансування освітньої діяльності базується на використанні різних схем оплати освітніх послуг: як безкоштовно для учнів (за рахунок грантових та соціальних проектів), так і платно. Така характеристика пов'язана із рентабельністю послуг для закладів освіти. Під рентабельністю мається на увазі економічна ефективність інтернет-освіти. При навчанні онлайн скорочуються витрати як виробників освітніх послуг (витрати, пов'язані з обслуговуванням адміністративних будівель; витрати на заробітну плату за рахунок передачі деяких освітніх видів діяльності комп'ютерам; витрати на організацію та проведення занять); так і споживачів – непрямі витрати на освіту (проїзд, харчування, проживання). Тому вартість онлайн-курсів зазвичай є нижчою, ніж у класичних університетах. Проте питання монетизації онлайн-освіти зараз дуже актуальне для закладів освіти, освітніх платформ. На рисунку 4 представлені існуючі схеми монетизації проектів онлайн-освіти [5].

Перераховані особливості ринку онлайн-освіти визначають його переваги над іншими формами отримання освіти, але, одночасно пред'являючи певні специфічні вимоги як до викладача, так і до слухача, ні в якому разі не полегшуючи, а часом збільшуючи трудовитрати і того і іншого.

На основі узагальнення даних літературних джерел [1,4,5] можна перерахувати такі недоліки онлайн-освіти:

– низький відсоток споживачів, що сприйняли освітню послугу у повному обсязі. Кількість здобувачів, що закінчили повний онлайн-курс навчання, особливо, якщо він є безкоштовним становить лише біля 15%. Для платних освітніх онлайн-платформ такий показник становить біля 45 %;

Рисунок 4 – Існуючі схеми монетизації проектів онлайн-освіти

– можливі складнощі у наданні онлайн освітньої послуги, створення необхідних умов для отримання інформації споживачами (якісний інтернет-зв'язок, програмне забезпечення технічних засобів);

– складність у контролі якості освітніх онлайн-курсів (деякі курси мають недостатню якість як з наповнення, так і з технічної підготовки), а також складнощі об'єктивної оцінки знань студентів;

– не завжди можливий прямий взаємозв'язок між постачальником освітньої послуги онлайн (наприклад, викладачем) та її здобувачем.

Проте незважаючи на вище зазначені проблеми, ринок освітніх послуг постійно зростає, залучаючи нових здобувачів, заклади освіти, нові схеми фінансування.

Для України розвиток технологій надання освітніх послуг онлайн має першочергове значення через безпекові виклики та неможливість організації офлайн-освіти. Таким чином, питання організації онлайн-освіти повинні перебувати у центрі уваги не тільки закладів освіти, здобувачів, а і регіональних та національних державних інституцій.

Перелік джерел посилання

1. Global Online Education Market (2018-2023) by Type, Technology, Vendor and End-User. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20180226006458/en/Global-Online-Education-Market-2018-2023-TypeTechnology> 2 (дата звернення: 30.10.2023).

2. Statista. Online education – worldwide. URL: <https://www.statista.com/outlook/dmo/eservices/online-education/worldwide> (дата звернення: 30.10.2023).

3. Eurostat Interest in online education grows in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/products-eurostat-news/-/edn-20220124-1>.

4. Січкаренко К. Розвиток цифрових освітніх платформ та поширення цифрових компетенцій в освіті. Ефективна економіка. №12. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/117.pdf. (дата звернення: 30.10.2023).

5. Chandra S., Palvia S. Online education next wave: peer to peer learning, *Journal of Information Technology Case and Application Research*, 23:3, 157-172, DOI: 10.1080/15228053.2021.1980848.